

6.4. ANALIZA TRENDOVA U MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU¹

Pravobraniteljica je temeljem monitoriranja medija upućivala upozorenja i preporuke medijskim nakladnicima i/ili reagirala javnim priopćenjima. Razlog za postupanje Pravobraniteljice bila je objava seksističkih, a često gotovo pornografskih sadržaja na naslovnicama *news* portala te stereotipno prikazivanje žena i muškaraca temeljem spola u medijskim sadržajima. Uočeni trendovi u medijskom izvještavanju temelje se na konkretnim primjerima od kojih smo naveli samo neke ilustracije radi.

6.4.1. Minoriziranje štetnosti seksizma u medijskim sadržajima

Jedan od najčitanijih portala uporno na naslovnici objavljuje fotografije koje žene predstavljaju na vrlo uvredljiv i ponižavajući način temeljem spola i bez ikakvog mehanizma zaštite djece i maloljetnih osoba od pornografskih sadržaja. Upozorenja i preporuke Pravobraniteljice zbog ponižavajućeg i pornografskog prikazivanja žena na naslovnicama ne doživljavaju se kao obvezujuća ili ozbiljna. Na jedno od upozorenja i na zahtjev Pravobraniteljice da ju se obavijesti o poduzetim mjerama, odgovoreno je da su „*kolege upozorene da malo pripaze*“.²

6.4.2. Vrijeđanje i omalovažavanje žena preko društvenih mreža

Prateći medije uočava se trend otvaranja facebook profila na kojima se bez znanja ili privole objavljuju privatne fotografije žena mlađe dobi u kojima je fokus usmjeren na njihova tjelesna obilježja, a žene na fotografijama su izložene ponižavajućim seksističkim komentarima posjetitelja profila koji nerijetko izražavaju očigledan prijezir prema ženama i potiču na seksualno agresivno ponašanje prema njima³.

¹ Analiza je objavljena u Izvješću o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2014. godinu.

² Iako i neki drugi portali gotovo svakodnevno prikazuju žene na koje se skreće pozornost isključivo temeljem njihovog fizičkog izgleda, najeksplicitnije fotografije koje su često i slikom i tekstem na granici pornografije nalaze se uglavnom na portalu Index.hr.

³ Djevojke iz Varaždina i okolice na meti internet nasilnika, Večernji list, 18.03.2014.; Strava u zadarskoj školi - Fotografijama gole osmašice zasuli internet, roditelji i žrtva u šoku, Jutarnji list, 24.10.2014.; Na facebooku osvanula uvredljiva grupa s provokativnim fotografijama, Večernji list, 20.04.2014.; “Fotku mi je stavio bivši momak, pila sam tablete za smirenje...”, Glas Slavonije, 28.02.2014.

Neophodno je raditi na edukaciji mladih ljudi kako bi se što bolje upoznali sa opasnostima dostupnosti privatnih podataka i fotografija preko društvenih mreža, a mediji tome mogu mnogo doprinijeti.⁴

Internet je još uvijek medij koji u mnogim svojim segmentima nije pravno reguliran, a činjenica da je na Internetu omogućena anonimna komunikacija na forumima ili anonimno otvaranje facebook profila pogoduje onima koji svoju nesigurnost i nezrelost skrivaju iza anonimnosti. Učinkoviti pravni mehanizmi nadzora i sankcija nisu uspostavljeni te kaskaju za razvojem ove suvremene i vrlo vrijedne tehnologije. S druge strane, 'mekana' pravna regulacija pogoduje univerzalnom ljudskom pravu na slobodu govora ili pravu na slobodno izražavanje stavova i mišljenja. Važno je istaknuti da se ovdje radi o vrlo osjetljivim pitanjima koja zadiru u temeljna ljudska prava i slobode, ali i u obveze, odgovornosti i ograničenja koja proizlaze iz tih prava. *Pravo na slobodu govora nije isto što i pravo na govor mržnje u javnom prostoru.*

6.4.3. Omalovažavanje „ženskog“

Naslovi članaka i dalje odražavaju društvenu percepciju da ono što je žensko nema jednaku vrijednost kao ono što se percipira kao muško. „Žensko“ je uvijek povezano s nečim trivijalnim, sporednim, površnim, manje vrijednim i za sve, osim za žene, nezanimljivim. Kad se želi oduzeti vrijednost i naglasiti da je muškarac nešto loše napravio, kaže se da je to napravio kao žena ili, ako se baš želi naglasiti potpuni neuspjeh, kao curica. Istovremeno, ako žena napravi nešto pohvalno i vrijedno u bilo kojem području društvenog života, kaže se da je to odradila „muški“. Jedan od najjasnijih primjera upravo ovakve prakse je bio naslov „Curice, pakirajte torbice“⁵ nakon što je hrvatska nogometna reprezentacija izgubila utakmicu na Svjetskom nogometnom prvenstvu, smatrajući da će nogometaše najbolje osramotiti budu li im se obratili u ženskom rodu i proglasili ih „curicama“ koje sada poražene, zbog loše igre, moraju spakirati „torbice“ i vratiti se osramoćeni kući. Ovakav naslov odražava društvenu percepciju „ženskog“ kao onog koje je slabo, manje vrijedno, neuspješno, nekvalitetno.

6.4.4. Imperativ nedostižnog ideala fizičkog izgleda - ali samo za žene

Časopisi i/ili portali povremeno objavljuju članke vezane uz takozvanu „plus-size“ veličinu odjeće za žene „punije građe“. Iako je prikazivanje žena koje nisu isključivo manekenske građe poželjno, jer reflektira stvarnost u kojoj su žene svih oblika i veličina, problem nastaje kada se „punijim ženama“ tj. „plus-size“ modelima nazivaju one žene koje isto imaju manekensku liniju ili se od nje neznatno razlikuju. Pravobraniteljica se stoga očitovala na prilog pod naslovom „Moda koja voli obline“ jednog modnog časopisa⁶ u kojem su na osam stranica kao plus-size model prikazane fotografije visoke i vitke žene manekenskog tipa građe

---

⁴ Činjenica je da mnoge mlade osobe nisu svjesne opasnosti objavljivanja intimnih fotografija na svojim profilima raznih društvenih mreža na Internetu te umjesto očekivane potvrde među vršnjacima, kojoj svi mladi teže, postaju žrtvama seksualnog uznemiravanja onih koji su zaštićeni anonimnošću internetskih društvenih mreža.

⁵ 24 sata, 24.06.2014.

⁶ Cosmopolitan.

za koju se ni po čemu ne bi moglo zaključiti da nosi plus-size veličinu odjeće. U Europi, pa tako i u Hrvatskoj, dominira modna industrija koja postavlja standarde ljepote za žene koji nisu usklađeni sa stvarnim izgledom žena pa pred žene stavljaju u pravilu nedostižne ciljeve idealnog izgleda - vitkosti, ženstvenosti, privlačnosti muškom rodu. Ciljana grupa modnih časopisa koji postavljaju standarde ljepote i poželjnog fizičkog izgleda upravo su žene mlađe životne dobi pa negativni utjecaji tako postavljenih nedostižnih kriterija reflektiraju se kod nekih i kao poremećaji u prehrani. Najranjiviju skupinu čine adolescentice na koje u procesu sazrijevanja i formiranja predodžbe o vlastitom tijelu medijska slika o idealnom izgledu može stvoriti golemi pritisak koji najveća većina njih nije u stanju zadovoljiti⁷. Brojni naslovi i tekstovi sugeriraju ženama da nose odjeću koja će ih učiniti seksi isticanjem njihovih fizičkih atributa što odgovara tradicionalnoj raspodjeli uloga prema kojima su žene u ulozi pasivnog objekta i „ukrasa“ od kojeg se i očekuje da eksponira svoje fizičke atribute kako bi privukla muškarca. Slične elemente Pravobraniteljica je identificirala u istraživanju koje je provela (2013.) „Rodni aspekt u udžbenicima prirode i društva, prirode i biologije za osnovnu školu“ kada je u pojedinim tekstualnim sadržajima uočila preveliki naglasak na opterećenosti djevojaka/djevojčica brigom o vanjskom izgledu.

6.4.5. Izvještavanje o nasilju nad ženama i nasilju u obitelji

Pojedini mediji i dalje koriste *neprimjerene izraze i senzacionalizam* u izvještavanju o nasilju nad ženama ili nasilju u obitelji⁸. U slučajevima kada se radi npr. o silovanju koriste se izrazi poput „strava“, „mjesto zvjerskog zločina“, „monstruozan zločin“, „brutalno silovao“, „gnjusni zločin“. Iako na prvi pogled ovakvi izrazi se mogu smatrati i javnom osudom takvog nasilja, njihovo uporno isticanje u naslovima više služi senzacionalističkom privlačenju pažnje, kao da čin silovanja nije zločin dovoljno strašan sam po sebi. U izvještavanjima o silovanjima i dalje se inzistira na tome do koje mjere je žrtva silovanja bila pod utjecajem alkohola⁹, dok se često o alkoholiziranosti počinitelja ili ne zna ništa ili ne izvještava. Iako je žrtva mogla biti u alkoholiziranom stanju, za razliku od silovanja, to nije kazneno djelo.

S druge strane pojedini članci i dalje *banaliziraju čin nasilja* koristeći se izrazima koji nasilje svode na bezopasni sukob ili svađu.¹⁰

6.4.6. Izvještavanje o pravima osoba istospolne seksualne orijentacije

Medijsko izvještavanje o pravima osoba istospolne seksualne orijentacije je uglavnom korektno i podržavajuće i velika većina medijskih djelatnika/ca je svjesna da se tu radi o

⁷ Procjenjuje se da od poremećaja u prehrani u RH boluje 2% populacije, od čega 90% žena i 10% muškaraca, pri čemu je najugroženija populacija od 10-30 godina starosti, Izvješće o radu Pravobraniteljice za djecu za 2006.

⁸ „Monstruozan zločin: Oteo i silovao djevojčicu, zadavio je komadom plastike i bacio u smeće“, danas.net.hr, 11.07.2014.; Monstrum s facebooka: Djevojku namamio u stan, brutalno je silovao, pa prijetio da će objaviti video, danas.net.hr, 01.11.2014.; Strava u Varaždinu 23-godišnjak na okrutan i ponižavajući način silovao izvanbračnu suprugu, Jutarnji list, 10.12.2014.

⁹ „Silovali pijanu djevojku“, Novi list, 11.02.2014.; „Seksualno iskoristio potpuno pijanu djevojku“, RTL, 30.04.2014.

¹⁰ 'Frka' ispred smetišta - Izvrijeđao i namlatio suprugu, Podravski list, 08.09.2014.

zaštiti ljudskih prava koja su nedjeljiva i univerzalna¹¹. Tematika koju pokrivaju u tom području je raznovrsna, uključuje vijesti iz drugih zemalja, donošenje legislative u RH, slučajeve nasilja i homofobnih izjava pojedinaca, kampanje osvještavanja i parade ponosa. Na pojedinim portalima mogu se naći članci koji su pisani iz aspekta onih koji smatraju da osobe istospolne seksualne orijentacije ne bi trebale imati pojedina prava koja su zagwarantirana osobama heteroseksualne orijentacije (brak, posvajanje djece, javno manifestiranje svojih veza i sl.) ili da je homoseksualnost bolest i anomalija¹².

Mediji inače redovito i objektivno prate aktivnosti organizacija civilnog društva koje zagovaraju i štite prava homoseksualnih osoba.

6.4.7. Sažetak ostalih medijskih trendova koji se ponavljaju iz godine u godinu

6.4.7.1. „On i njegove žene“

Ukoliko čelnu funkciju nekog tijela drži muškarac, a funkcije niže razine obavljaju žene, mediji se služe naslovima kojima sugeriraju podčinjenost i pripadnost žena muškarcu na poziciji moći, stavljajući tako u drugi plan činjenicu da se radi o stručnim osobama koje svoj posao obavljaju zahvaljujući kvalifikacijama koje imaju¹³. Takvi su naslovi seksistički i koriste se isključivo kada je odnos moći takav da je muškarac na vrhu, a žene na nižim razinama hijerarhijske ljestvice.¹⁴

6.4.7.2. Spolni stereotipi u nestereotipnim člancima

U medijima se još uvijek prerijetko pojavljuju članci koji pozitivno pišu o ženama i muškarcima koji su zaposleni u profesijama tradicionalno percipiranima kao „muške“ ili kao „ženske“ iz razloga što su u njima tradicionalno radile samo (ili velikom većinom) žene, tj. muškarci¹⁵. Takvi članci uglavnom imaju vrlo podržavajući ton i pohvalno je što pronalaze takve uzore i o njima pišu. Ono na što bi trebalo paziti je da se ne perpetuiraju stereotipi u onim sadržajima u kojima se upravo nestereotipnost želi naglasiti. Primjer je članak o 22-godišnjoj poručnici topnici naslovljen „*Lijepa Zadranka zapovijeda tridesetorici muškaraca 'Ne zezaju me zbog spola već samo zbog godina'*“¹⁶ a u tekstu kojeg se spominje i „...muškobanjasta nije ni u tragovima, već je tu sve što treba biti, od frizure do šminke“.

---

¹¹ Ovo je komentar načina na koji sami mediji pokrivaju teme iz ovog područja i ne odnose se na pojedince koji daju homofobne izjave o kojima mediji samo izvještavaju.

¹²npr. „I dalje mislite da je homoseksualnost 'prirodna'? Ovi podaci će vas šokirati“, sloboda.hr, 16.09.2014.; „Opasnosti zakona o životnom partnerstvu“, zdravstveniodgoj.com, 25.02.2015.; „Obmane zakona o životnom partnerstvu“, zdravstveniodgoj.com, 10.03.2014.; „ALARMANTNO! Homoseksualci su predvodnici seksualne devijacije: Cilj je pretvaranje društva u perverznojake ovisne o robovlasnicima!“, dnevno.hr, 24.02.2015. i sl.

¹³ „Bandićeve žene“, Večernji list, 12.02.2014.

¹⁴ Iako postoje institucije na čelu kojih su žene (npr. ministarstva) nema naslova (i ne treba ih ni biti) kojima bi se sugeriralo npr. „Ministrica i njezini muškarci“.

¹⁵ „Školske muške snage“, Večernji list, 20.03.2014.; „Kirurginje“, Večernji list, 26.01.2014.; „Vozila je i tegljače, a sada je najbolja vozačica autobusa“, vecernji.hr, 14.08.2014.; „Monika je autoritet na gradilištima, a Ivana umjesto kamiona vozi autobus“, Glas Slavonije 08.03.2014.; „Spasila sam Mirnu iz Rovinja, a sada želim oporaviti i Puris iz Pazina“, Jutarnji list, 06.07.2014.; „Zadranka zapovijeda tridesetorici muškaraca: Ima šala na moj račun, ali samo zbog moje mladosti“, Slobodna Dalmacija, 01.07.2014.

¹⁶ Jutarnji list, 02.07.2014.

Budući da se radi o ženi koja se kao vrlo mlada osoba već dokazala svojim radom i kvalitetama te je stoga postavljena na mjesto zapovjednice haubičkim vodom u kojem su inače svi muškarci, potpuno je suvišno isticati njezin fizički izgled i naglašavati da iako radi „muški posao“ nije zapostavila svoju „žensku stranu“, a koja se očituje u urednoj frizuri i našminkanom licu. Takav pristup je diskriminatoran po spolu iz razloga što fizički izgled, tj. ljepota, način šišanja i vrsta kreme za lice ne bi bili elementi izvještavanja da se radilo o muškarcu. Da je tome tako zorno pokazuje članak o rijetkim muškarcima pedagogima u školama¹⁷ gdje se prenose njihova stajališta, ali se niti u jednom trenutku ne navodi jesu li zgodni i jesu li, na primjer, ćelavi. Budući da u intervjuima ove žene i muškarci svjedoče o tome da u svom poslu i sa svojim kolegama/kolegicama nemaju nikakvih problema što se tiče njihovog spola i da se osjećaju ravnopravnima, nema razloga da mediji podržavaju stereotipe koji se u stvarnosti, kao što vidimo iz primjera iz prakse, ruše.

6.5. Zaključno razmatranje i preporuke

Temeljem postupanja po pritužbama, samostalnih reagiranja na medijske sadržaje te provedenih analiza i istraživanja u području praćenja medija, Pravobraniteljica ne može reći da je došlo do pozitivnog pomaka u načinu na koji mediji prikazuju, uglavnom žene, u medijskim sadržajima. Ovdje treba naglasiti da postoje razlike između medija, ali da je još uvijek zabrinjavajuće veliki broj medija koji ne odustaju od prikazivanja žena kao objekta i isticanja njezinog izgleda i fizičkih atributa. Pri tome ne treba smetnuti s uma da je što se tiče društvene odgovornosti medija irelevantna činjenica da se veliki broj tih žena fotografira dobrovoljno i pristaje na objavljivanje svojih (polu)obnaženih tijela. Mediji su ti koji imaju odgovornost prenošenja informacija od javnog interesa te poštivanja zakonskih odredbi koje se odnose na medijske sadržaje. Oni su ti koji biraju koju vijest će prenijeti i na koji način, stoga je i njihova odgovornost.

S obzirom da nije došlo do pozitivnog pomaka koji bi se mogao posebno istaknuti, Pravobraniteljica **mora ponoviti većinu preporuka:**

- 1) Izbjegavati senzacionalizam u izvještavanju o nasilju nad ženama i nasilju u obitelji.
- 2) Osvještavati javnost o opasnostima dijeljenja vlastitih podataka, a posebno fotografija preko društvenih mreža.
- 3) Izbjegavati seksizam i spolne stereotipe u javnom prikazivanju žena i muškaraca.
- 4) Osigurati više medijskog prostora temama vezanima za položaj žena u ruralnim područjima, prostituciju i trgovanje ljudima, reproduktivno zdravlje i višestruku diskriminaciju.

* Objavljeno u Izvješću o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2014. godinu, poglavlje Mediji, Zagreb, ožujak 2015.

---

¹⁷ „Školske muške snage“, Večernji list, 20.03.2014.